

da so se zaradi tedanjih zapletenih vojnih razmer moški skrivali oz. ostajali kar doma, ker so se bali, da bi jih mobilizirali domobranci ali partizani, zato so se zdravnikovega pogreba udeležile le ženske.

Jože Maček

Občina Ilirska Bistrica: monografija (ur. Ivan Simčič). Ilirska Bistrica : Občina Ilirska Bistrica, 2011, 343 strani.

Leto 2011 bo občanom in občankam Ilirske Bistrice verjetno ostalo v spominu zlasti po dveh stvareh. Prva je praznovanje 100-letnice povzdiga naselja v trg, druga pa je izid njene dolgo pričakovane monografije, katere urednikovanje je s potrpežljivostjo in vestnostjo prevzel Ivan Simčič. Zavedati se je namreč treba, da gre v primeru Ilirske Bistrice za drugo največjo občino v Sloveniji in da je bilo potrebno za monografijo o njej veliko truda – najprej za zbiranje gradiva s tako obsežnega območja in nato za njegovo ureditev. Avtorstvo član- kov si delijo različni pisci, prevladujejo pa domačini. Med njimi najdemo tako poklicne kot tudi ljubiteljske raziskovalce bistriškega območja: geografe, arheologe, zgodovinarje, etnografe, novinarje itd.

Prvi stik z delom, katerega obseg z nekaj več kot 340 stranmi in trdo vezavo platnic res ni zanemarljiv, lahko marsikoga celo »prestraši«. A ta bojazen izgine, takoj ko obrnemo strani z uvodnimi besedami in kazalom. Bralca namreč že na začetku pričakajo čudovite fotografije, ki dajejo delu poseben pečat in kar vabijo k temu, da prebere vsaj del besedila ob njih. Trinajst obsežnejših poglavij, razdeljenih na več podpoglavij, deluje kot samostojna enota, a se zlijejo v pripoved, obsegajočo vsa področja življenja in delovanja občine. Na enem mestu je zbrano vse – od pokrajinskih značilnosti in posebnosti, zgodovine, gospodarstva, prometa in novejšega razvoja občine, do predstavitve grba, pomembnih osebnosti in naselij, ki sestavljajo Ilirsko Bistrico.

Če pogledamo poglobljeje, gre v knjigi za preplet preteklosti in sedanjosti. V prvem poglavju je najprej predstavljena kamninska podlaga območja in njegove geografske značilnosti, nekaj več besed je namenjenih kraškimi pojavom. Sledi zgodovinski oris: skozi prazgodovino se sprehodimo s pomočjo arheoloških raziskav gradišč, ki jih je v občini kar nekaj. V enem izmed njih, nad Trnovim,¹ vidijo nekateri raziskovalci celo znameniti Metulum, center

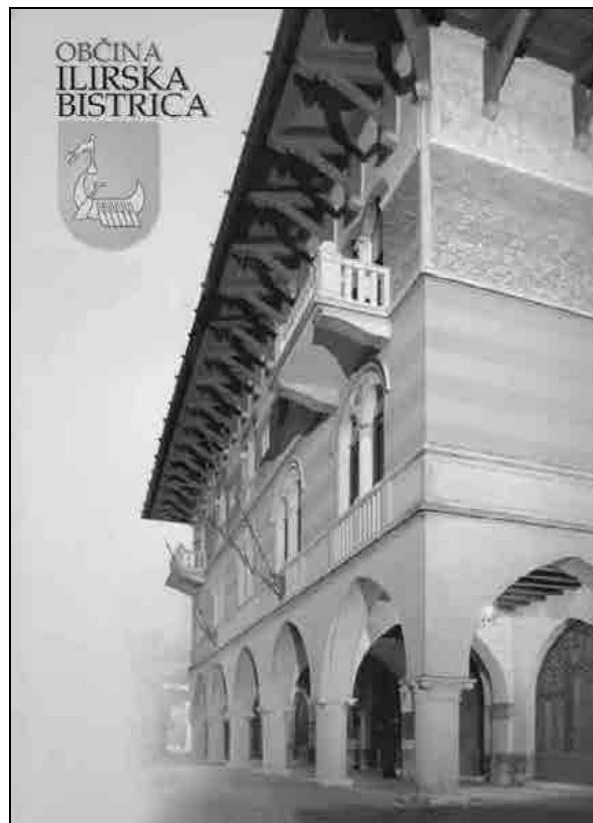
Japodov. Preko opisov številnih gradov pa pridemo do predstavitve cerkvene ureditve.

Kot samostojno, tretje poglavje je opisano narodno in kulturno prebujanje – razvoj šolstva, čitalnic ter telovadnih društev Sokol in Orel.

Gospodarski razvoj je osrednja nit naslednjega poglavja, ki sledi. Najprej je prikazano delovanje do 18. stoletja, ko se začne razcvet z žagami ali »pilami« in mlini, ki jih je poganjala reka Bistrica. Avtorica članka jo zato imenuje »temeljni člen razvoja gospodarstva«. Nezanemarljivo je tudi čebelarstvo, katerega začetki segajo v srednji vek, na strokovni ravni pa se začne z domačinom Antonom Žnideršičem. Obujen je še spomin na premogovništvo, ki je bilo tu prisotno do leta 1950, ko so zaprli še zadnji delujoči rudnik.

Kot pomemben dejavnik v občini so izpostavljene njene prometne povezave, predvsem pomen cestne povezave s sosednjo Reko, ki je bila obljudena že v rimskih časih. Pozabili pa niso niti na železniško progo, dograjeno junija 1873, ter na razvoj pošte, segajoče že v čas turških vpadov.

Naslednje večje poglavje zajema prelom 19. in 20. stoletja; takrat je bila večina prebivalstva še kmečkega, a so se razvijale tudi druge, predvsem živilske predelovalne panoge. Kot prvo tovrstno na Kranjskem so leta 1899 zgradili tovarno testenin Pekatete. Razvoju je sledila podelitev trških pravic Ilirski Bistrici 15. januarja 1911, kar jo je postavilo ob bok drugim mestom.

¹ Sâmo mesto Ilirska Bistrica se še danes neuradno deli na dva, nekoč samostojna dela, Trnovo in Bistrica.

Če prva svetovna vojna ni pustila vidnih sledi na bistriškem, pa sta nasprotno prinesla čas med obema vojnama in italijanska zasedba s fašizmom. Leta 1927 sta se združila Trnovo in Bistrica v eno naselje. Okupacija ima tudi svetlo stran – takrat je prišlo do velikih gradenj: cest, objektov, vodovoda, napeljave elektrike in telefona. Tudi današnja občinska hiša in sodišče sta iz tega obdobja. Kljub temu je prišlo do organiziranega upora proti okupatorju z organizacijo TIGR in komunistično stranko; ni treba posebej poudariti, da je bil upor krvavo zatrt.

Druga svetovna vojna je pustila močnejši pečat v občini. Italijanskega okupatorja je oktobra 1943 nasledil nemški, a posledice so bile podobne: veliko vasi je bilo požganih, ljudi so množično pobijali, jih razselili ali odpeljali na prisilno delo. Novo obdobje se je začelo leta 1945 v Coni B, ki je pripadla Jugoslaviji. V najtežjem času po vojni so vzpostavljali razmere za normalno življenje, obnavljali so slovenske šole in kulturna društva, ukinjena pod Italijo; z delom je nadaljevala tudi večina podjetij in obrtnih delavnic.

Pod Jugoslavijo (od leta 1947) je bilo obravnavano območje razdeljeno na 6 občin, ki so se leta 1955 združile v enotno občino Ilirska Bistrica. Gospodarstvo je napredovalo in se razvijalo, ustanovljenih je bilo veliko novih obratov.

Ob začetku vojne za Slovenijo je bilo območje zaradi geografske lege zelo pomembno – vojašnici v Trnovem in Ilirski Bistrici sta tvorili največji garnizon JLA med Reko in državno mejo z Italijo; ravno tu so vojni dogodki dosegli vrh, tu se je začel »dan prej«.

In kako je danes? Tudi na to niso pozabili. Leta 2003 je vojašnico v Ilirski Bistrici Slovenska vojska zapustila, na njenem mestu pa se postopno uveljavlja šolski center, ki že obsega smer gimnazija in računalniški tehnik. V zadnjih poglavjih sledi opis izobraževanja, kulturnega delovanja in športnega udejstvovanja, predstavitev tradicionalnih prireditev v občini ter zadnje, a ne nepomembno, predstavitev naravne, stavbne in sakralne dediščine, običajev, šeg in navad prebivalcev občine. Posebno poglavje je namenjeno predstavitvi ilirskobistriškega grba, županov in znanih osebnosti; v sliki in besedi je na koncu prikazanih 64 naselij v občini. Sama bi ta del postavila na začetek, saj so naselja in prebivalci tisti glavni akter, ki poganja dogajanje in delovanje občine.

Knjiga je nabito polna informacij in idealna za tistega, ki bi hotel o Ilirski Bistrici Slovenka izvedeti kaj več od osnovnih stvari. Za popotnika bi lahko imela tudi vlogo turističnega vodiča, saj najdemo kup podatkov o vseh zanimivostih in znamenitostih, ki kar vabijo k ogledu in so v turističnem smislu še neizkoriščene. Ko sem delo odložila, sem se kot domačinka vprašala, ali res drži tisti rek, ki se ga sliši

med občani skoraj vsak dan: »V Bistr'ci se n'č ne dogaja.« Na voljo je namreč toliko različnih možnosti za vključitev v to »dogajanje«, kar je pa, ne nazadnje, naša lastna izbira.

Irena Celin

Občina Videm: Zbornik (ur. Tatjana Mohorko et al.). Ptuj : Vejica, 2011.

Sedemčlanski uredniški odbor pod vodstvom glavne in odgovorne urednice Tatjane Mohorko je izdajo zbornika občine Videm pripravljaval od leta 2007. K sodelovanju so povabili številne avtorje – na koncu jih je v zborniku objavilo prispevke 22 – in s sredstvi iz občinskega proračuna jim je po štirih letih dela uspelo izdati prvo tovrstno knjigo o občini. Zbornik obsega 419 strani, razdeljen je na 25 poglavij, med katere sodita tudi uvodna beseda župana občine Friderika Bračiča ter spremna beseda urednice Tatjane Mohorko.

